

Sarq al-Andalus.

No dubtem a cercar-hi un nom pròpiament àrab, puix que l'arrel *frr* pertany a l'àrab comú i de sempre, no sols la tenim des de les albes literàries de l'àrab (divans *Hoðaili* i *Mawerdî*, Dozy, *Suppl.* II, 246b; i els més antics lexicògrafs: Lane), sinó vivaç en l'àrab d'Espanya: sobretot 'escapar-se, fugir' i 'ser desgraciat' («*fîrâr*: fugere», *RMa*; «*ferr*, *ferért*: huir para salvarse, salir por encima» *PAlc* (268b35, 270a); *farr* 'fugitiu', *ferra* «fuite», *furra* «malheur»; algerià: *fîrâr* «fuite, désertion», *fârr* «en fuite» (Beaussier). En fi, ens consta que almenys en els països d'Occident s'ha concretat en NPP, i en abundància almenys a Algèria: *Ferr*, *Ferâr*, *Ferrâr*, *Ferrân*, *-âna*, *-âni*, *Bel-ferrâr*, *Bu-Ferrâna* i notem sobretot *Ferrâri* i *Ferri* (*GAlg.*, 145, 146a, 34a, 64a).

Segurament el que impedí a algú de pensar en l'àrab era la coincidència de l'accentuació de *Beniferri* amb la del cat. *ferro*: oblidant que era una llei accentual de l'àrab vulgar retrotraure l'accent quan la síl·laba penúltima era llarga o tancada. *Ferri* s'accentuava *féri* en la boca dels moriscos; per tant la forma d'aquests NLL coincideix amb la d'aquest NP àrab, i no pas amb la del nostre *ferro* ni del cat. ant. *ferre* (una variant dial. *ferri* a penes en algun parlar de l'extrem NO.). Quant al nom del poeta xativí, no oblidéssim que en els mss. àrabs ben rarament hi ha les vocals (menys que mai la final): la forma *Abenferro* amb *-o* no deu ser més que suposada per *Ibn-Frr*, interpretable com *Ibn-Fârr*; en els dos casos del *Rept.* la *-o* és cosa de l'escriba bilingüe: l'àrab no diferencia *i/e*; i en contacte amb *r* la *i* sona quasi *ê*.

El cas del (4), *Biniferri*, que ha conservat l'accentuació de l'àrab corànic, no morisc, acaba de demostrar que són noms àrabs, sense res de FERRUM.

(6) Probablement encara un cas en BENAFER, llogaret xurro dependent de Viver, 0h45 al NE. de Viver, i un poc al N. de Caudiel, que és més gran: només 100 veïnos en temps de Cavanilles (II, 92.1); tenia 41 cases de cristians vells l'a. 1609 (Reglà, 106). Pot resultar de *Ben-al-Féri* 'fill del fugitiu o...', amb síncope (com arag. *Benabar* = *Benavarri*), i dissimilació *-arfer* > *-afer*.

(7) En fi el cogn. *Ferri*, puix que és només valencià: *AlcM* en 20 pobles, des d'Orpesa fins al Pinós de Monòver: jo el trobo, a més, pron. *féri* a Ares, Montesa i Bocairent (xxviii, 81.1; xxxii, 57.11; xxxiv, 45.25); més rarament *fêre* (Catí, Bocairent, xxviii, 103.25; xxxiv, 54.4). No sé si també *La Font de Ferri* a Montitxelvo (xxxii, 162.1; car cf. *DECat* III, 981a16). El mapa Despuig posa un *Can Farrí* a la part Nord del te. de Sta. Maria del Camí.

Crec que en algun cas del NL *Ferrer* en terra valenciana tenim disfressat de català el mot àrab *al-fîrâr* aplicat a la fugida dels moriscos revoltats, i a llur retirada a paratges poc accessibles, per salvar-se de l'expulsió. Sabem, p. ex., que el 1609 tots els de Famorca i Fageca, reunits amb els de la vall de Seta, s'ajuntaren amb els de la d'Alcalà per presentar, junt amb els de

Castell de Castells, l'última i sangonent batalla, en què foren destrossats. La *Serra* anomenada *del Ferrer* entre Tàrbena i Xaló, consta amb aquest nom en doc. de 1562 (Salvà, *Callosa de Ens.* II, 99). A Tàrbena: la *umbria des ferér* és a «La Muntanya» (xxxiv, 176.8), i a Xaló m'assenyalaven, en un paratge de més enllà, la *Serra del Ferrer* i el *Poet del F.* (176.10). Potser per disfressar més el mahometisme, un cop expulsats, li donaren a Benissa la forma mossàrab: *terra dels feéros*: al peu de les Penyes de Bèrnia (xxxiv, 92.23), indret que consta com un dels últims reductes rebels. Un cas semblant en el Nord: *Ferreros*, llogaret de 20 cases, entre Xert i d'altra banda Vallibona i *Anferri* (S. xvi, *Memorial Muñoz*, BSCC XIV, 432). Car justament aquest *Anferri* ha de sortir de *al-féri* 'el fugitiu' (o de *Âbn-Féri*).

¹ Seria lícit fer una conjectura, amb gran reserva: sabem pel *Repartiment de València*, 160.6 que el rafal *Beniferre* havia estat del pare de Çaben, el rei de València destronat. En el cas de *Beniferri* (1) el nom podia venir d'ell en el sentit de 'el fugitiu', 'el desgraciat'. En 213.7.1 entendríem que el *Abinferro minore* seria el d'*Ibn* ('fill'); i *Beniferre majore*, el rafal dels 'fills o família' del mateix personatge; corresponent així a la diferència entre *ben* = *Ibn* i el plural *Beni*: essent molts els fills seria més gran la terra del rafal, el *majore*. Només caldria esmenar *ai* (de *maiore*) en les lletres quasi iguals *in* (*minore*). — ² «Pocas bibliotecas de Europa carecen de mss. de su *Xatibea*, *Biblgr.* de *Hagi-Khalfa*, vol. VII», *Disert. y Opúsc.* II, 206n; encara que no hi relaciona *beniferri* ni els altres NLL.

FERRIOLA, *Ullal de la ~*, font o deu en el terme de Pesillà de la Ribera (Rosselló) (xxvii, 102.12).

³⁵ I *Font Ferriola*, en el terme de Camós (Gironès) (xlv, 158).

Probablement de FONTE RUBEOLA 'font rogenca' > *Fon de R(o)iola* > *Ferriola*, on -TE va ser interpretat com preposició *de*. Potser també és l'origen en el cas de:

Font de Ferriols, vora Berga, menys d'una hora per la carretera de Manresa, a la dreta (Torras, *Berguedà*, 40). Si bé aquí (notem el masculí i pl. que no concorden amb el f. de *font*) és tant o més probable que vingui de *Font-Ferri* 'font del ferro'. J. F. C.

Ses Ferritges, V. vol. I, 141

FERRO

Noms de lloc que en deriven. Evitant l'acumulació confusa i supèrflua, ens limitarem als més significatius o necessitats d'aclariment; inútil detallar noms repetidíssims i evidents com *Font del Ferro*, *La Ferradura*, *Font de les Ferreres*, *Les Ferroses*, *Porta Ferrissa* i molts d'anàlegs.

Ferrera. Com a substantiu es partí del ll. FERRARIA, subst. que ja Cèsar usava per a 'mina de ferro'; i